

SİNEMADA FESTİVALLER

Yrd. Doç. Dr. Şükran ESEN
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
İletişim Fakültesi

Sinema önümüzdeki yıl, yüz yaşına basacak. Bir asırdır insanların ilgisinden hiçbirşey kaybetmedi. Tersine giderek daha da yaşamımızın içine girdi.

Lumiere kardeşlerin hareketi kaydettikleri ve yeniden gösterebildikleri bir teknik buluş olarak gördükleri sinematograf, Melies gibi sihirbazların elinde bir sihirli küreye dönüştü. Giderek bir mknatıs gibi kitleleri peşinden sürüklemeye başladı.

Biletini alıp,, kendisi gibi bilet almışların arasına, birkez oturan kişi, bu büyülü fenerin ışığından bir daha kendini kurtaramadı. Sinematograf aygıtını eline geçiren yaratıcının, düş evreninde sürüklendi durdu.

Kitleleri bu kadar büyüleyen, kendine çeken bir aygıt, onları yönlendirmek isteyenlerin ilgisini çekmez mi hiç! Bazıları insanların bu büyülenmesinden hoşnut, desteklediler olanları. Karanlık sinema salonunda, beyaz perdenin ışığında, sorunlarını unutup, düşlere dalmalarından yararlandılar. Bazıları da sinematografi alıp ellerine sarsmayı , uyandırmayı istediler insanları. Sorunlarını sergileyip, düşündürmeyi amaçladılar.

İster insanları uyutmayı amaçlayanlar, isterse onları uyandırmayı isteyenler, her iki kesimin de izleyici kitlelerine gereksinimi vardı.

Sinematografin bir gösterenleri, bir de izleyenleri oldu. Yani sinemanın toplumsal boyutu ortaya çıktı böylece. Sinemacı ve seyirci arasındaki karşılıklı ilişki, ona yeni yeni boyutlar kattı. Bugün sinemanın eğlence boyutunun yanısıra, eğitim boyutu, bunların yanısıra iletişim

boyutu, ticari boyutu, endüstri boyutu var. Sinema aynı zamanda bir sanat. Bir ekip çalışmasının ürünü olan bir sanat. O toplumun kültürel özelliklerini taşıyan, teknolojik yapısının sonucunu ortaya koyan bir sanat.

Toplumların düşüncelerini, ideolojilerini, diğer toplumlara benimsetmekte kullandıkları bir propaganda aracı aynı zamanda.

Sinema, bir ekip çalışması gerektirdiği, bir teknoloji kullanmayı gerektirdiği için pahalı bir çalışma. Yaratılan ürünün maliyetini karşılamak için çok izleyiciye gereksinimi var. Ayrıca iletilmek istenen mesajın da, kitlelere ulaşması gerek. Öyleyse filmlerin gösterilmek üzere dağıtımının yapılması, pazarlanması gerek.

İşte, Film Festivalleri bu amacı gerçekleştirmek düşüncesinden doğdu. Ürettikleri filmleri ülke içinde ve yurtdışında tanıtmayı isteyen sinemacılar, Film Festivalleri düzenlediler. Ulusal boyutlu, ya da uluslararası boyutlu şenlikler, sinema sektörünü canlandırdı.

Film festivalleri bir yandan işin ticari yönünü ilgilendirirken, diğer yandan da sanatsal yönünü de etkiledi. Festivallere katılan filmler, en düzeyli, en kaliteli filmler arasından seçildi. Bu da sinema sanatına olumlu katkı getirdi.

Dolayısıyla, film şenliklerinin izleyiciler açısından da olumlu yönleri ortaya çıkmış oldu. Sinemaseverlerin bir çok güzel ve yeni filmi birarada gördükleri, sinema sektöründeki ve sanattaki gelişmeleri izledikleri bir ortam yarattı festivaller.

Film şenliklerinde düzenlenen yarışmalar ve verilen ödüller, kaliteli filmler üretmek için bir itici güç oluşturdu. Filmlerin reklamı, geniş kitlelere ulaşması açısından elverişli bir zemin yarattı.

Özellikle uluslararası şenlikler ve yarışmalar, filmlerin diğer ülkelerde pazar şansını arttırdı. Böylece, ülkelerin sinema endüstrilerinde bir canlanma görüldü.

Dünyada, Film Festivallerinin ilki, Venedik Festivali idi. 1932'de düzenlenen bu festival, günümüzde de "altın aslan"larını dağıtmayı sürdürüyor. Venedik Film Festivalinin, İtalyan sinema endüstrisinin canlanması, yeni gerçekçi filmlerin yaygınlaşmasını sağladığı bilinen bir gerçek.

Film festivalleri, II. Dünya Savaşından sonra bir yaygınlık kazandı. Adeta, moda haline geldi. Bu da ulusal sinemaların, uluslararası piyasada alıcı bulmasına yol açtı. Dolayısıyla, sinema endüstrileri gelişirken, toplumların diğer toplumların sinemalarını ve giderek o toplumları tanımlarını sağladı.

Örneğin, Japon sineması, "Rashomon" filminin 1951'de Venedik'te ödül almasıyla dikkatleri üzerinde topladı. Akira Kurasawa ve onun filmleri, Japon sinemasını, dolayısıyla Japon yaşamını ve kültürünü Batı'ya tanıtmış oldu.

Film Festivalleri genellikle ulusal hükümetler, yerel yönetimler, sinema sektöründen şirketler, dernekler veya deneysel gruplar tarafından düzenlenir. Bazen tür kısıtlaması yapılır. Fantastik filmler, Korku filmleri, Sağlık Filmleri Festivali gibi. Şenliklerin bazıları ulusal, bazıları uluslararası nitelikte olabilir. Ya da İstanbul Sinema Günlerinde olduğu gibi, hem ulusal hem de uluslararası boyutları bulunabilir.

Fransa'nın Cannes kentinde düzenlenen dünyaca ünlü Cannes Film Festivali, ilk kez, 1947'de yapıldı. Almanya'nın Berlin Kentindeki festival ise, 1951 yılında başladı. Türk Sineması ilk uluslararası ödülü olan, "Altın Ayı" ödülünü, Metin Erksan'ın yönettiği ve Hülya Koçyiğit, Ulvi Doğan, Erol Taş'ın oynadıkları "Susuz Yaz" filmiyle Berlin'de aldı. 1964 Berlin Film Festivalinde.

Moskova Film Festivali, Karlovy Vary, Londra, Taşkent, San Sebastian, Rimini, Kahire festivalleri akla ilk anda gelen dünyanın önemli film festivalleridir.

Türk Sinemasında da festivaller var. Sinemamızda belgelsellerle ya da tiyatro oyunlarının filme çekilmesiyle geçirilen ilk yıllar dışında, film piyasasında bir hareketlenme görüldüğü yılda çekilen film sayısının belli bir toplama ulaştığı dönemlerden başlayarak, festival düzenlemeleri yapıldı.

Bilindiği gibi, ilk yıllarda Türk sinema sektörü yalnızca İstanbul halkına, onun da belirli bir kesimine, Beyoğlu ve çevresine seslenebiliyordu. İzmir ve Ankara, derken Anadolu'nun çeşitli kentlerine yayıldı sinema salonları.

Önceleri yabancı film gösterimleri yapılıyordu. İlk film çekimi ise, I.

Dünya savaşının başlangıcında gerçekleştirildi. Rusların Yeşilköy'de yaptıkları anıtın yıkılışını belgeleyen film, Fuat Uzkinay tarafından çekildi. Böylece, başlayan Türk Sineması, gelişimini belgesellerle sürdürdü. Savaş belgeselleri, ordunun çalışmaları görüntülendi. Ordunun kucağına doğmuş olan sinemamız, 1920'lerle birlikte özel şirketlere ve konulu filmlere yöneldi. Bu yıllardan başlayarak uzunca bir süre, İstanbul Şehir Tiyatrolarında oynanan oyunların aynı dekor ve oyuncularla filme çekilme çalışmaları sürdü. Nihayet, 1950'lerle sinema dili gelişmeye başladı. Değişik tür ve konularla filmler çekildi. Film sayısı arttı. Artık kültürel kimliğimiz filmlerimize yansıtılıyordu. Anadolu'da ve İstanbul'da insanlar filmleri etkilemeye, filmlerden etkilenmeye başladılar.

Türk Sineması, Türkiye'nin yaşadığı toplumsal dönemlerin, ekonomik yapının, olayların sonuçlarını, filmlerinde yansıtarak yolunu sürdürdü. 27 Mayıs 1960 hareketinin, 1971 muhtırasının, 1970'lerdeki toplumsal ve ekonomik krizin, 12 Eylül 1980 askeri darbesinin etkileri sinema sektöründe ve filmlerde yansımaları buldu.

Bazı araştırmacılar, Türk Sinemasını, toplum sorunlarıyla ilgilenmemekle suçlasalar bile, filmlerin incelenmesinden çıkan sonuçlar yine de bizim için çok şey anlatır.

Türk filmleri, bu toplumun bir bireyi olarak üzerimizde az ya da çok etkili oldu. Anılarımızda, belleklerimizde güzel duygular bıraktı. Sinema salonlarının, Anadolu kentlerinde yaygınlaşması Türk filmlerinin içeriğini de belirledi büyük ölçüde.

Sinema anılarımıza dönelim isterseniz. Çocukluğumuzda izlediğimiz Ayşecik filmlerine. Ayşecik için az mı gözyaşı döktük. Annesi ve babasıyla mutlu yaşamaları için az mı çırpındık. Yoksul kenar mahallenin sevgilisi haylaz Ayşeçikle birlikte, nasıl da evlerin camlarını kurdık. Necdet Tosun'un şişko göbeğiyle onun peşinden yuvarlanırcasına koşması, nasıl da keyiflendirdi bizi.

Yeni gençlik çağımızda Ediz Hun ile Hülya Koçyiğitin ölümüne aşkları, bize az mı iç geçirtti. Türkan Şoray'ın geneleve düşecekken kurtarılması, onu kurtaran patronun minnet borcunu kötüye kullanması çok kızdırdı, üzdü bizi.

Toplum sorunlarıyla ilgilenmeye, toplumdaki çelişkileri görmeye

başladığımız gençlik dönemimize rastlayan "Umut" filminin Arabacı Cabbarı, "Gelin" filminin Meryem'i, "Otobüs" filminin gurbetçileri! Nasıl da etkileyip, düşündürdüler bizi.

Önceleri tüm hatalarına rağmen, köylü güzellerinin ojeli tırnaklarına, denizden çıkan yıldız oyuncunun makyajına, siyah ayakkabıyla girilen lokantadan beyaz ayakkabıyla çıkılmasına bile aldırmadan tüm yüreğimizi verip izledik filmlerimizi. Ama zamanla bu tür aksaklıklar, anlatım dilindeki ilkeğiliğın sürmesi, biraz da toplumsal çalkantıların sonucu, Türk filmlerinden uzaklaştık. Yabancı filmlerin çekim alanına girdik. Son yıllarda, izleyiciyi yabancı filmlerin çekiminden kurtarıp, Türk filmlerine çekme çabaları yoğunlukta. Bunun yolları aranıyor. Türk sinema festivalleri bu çabada, biraz olsun etkin olmaya çalışıyor.

TÜRK FİLM FESTİVALLERİ:

Bildiğınız gibi, eylül sonu, ekim başı, Türk sineması için bir hasat mevsimidir. Sinemamızın en önemli iki festivali, bu dönemde yapılır. Adana Altın Koza ve Antalya Altın Portakal Film Festivalleri.

1994 "Altın Koza"ları ve "Altın Portakal"ları sahiplerine ulaştı. Güncelliğini koruyan bu iki önemli festivalimizden ve ödül alanlardan söz etmeden önce, biraz tarihçe karıştıralım.

Türkiye'de ilk film festivali, 1948 yılında yapıldı. "Yerli Film Yapanlar Cemiyeti" tarafından düzenlenen bu şenlikte en iyi film ödülünü "Unutulan Sır" filmi ile, Şakir Sırmalı, en başarılı yönetmen ödülünü de, "Bir Dağ Masalı"yla, Turgut Demirağ aldı.

Türkiye'deki festivallerin ikincisi, 1953 yılında, "Türk Film Dostları Derneği"nce düzenlendi. En iyi film ve en başarılı yönetmen ödülleri "Kanun Namına" filmi ile Lütü Ömer Akad'a verildi.

Türk Sinemasının diğeri bir kısa ömürlü şenliğı de, Gazeteciler Cemiyeti Türk Film Festivali, 1959 yılında düzenlendi. Bu şenlikte en iyi film ödülü verilmedi. En başarılı yönetmen olarak Atuf Yılmaz Baubeki seçildi.

Son olarak da, 1961 İstanbul Belediyesi Sanat Festivali kapsamındaki, Türk Filmleri Yarışması'ndan söz edelim. Bu yarışma, "Kırık

Çanaklar" filmi ile yönetmeni Memduh Ün'ü ödüle değer buldu.

Sözünü ettiğimiz tüm bu film şenlikleri kısa ömürlü düzenlemelerdi. Bunlara oranla daha uzun ömürlü olan ve günümüzde de süren festivallerin en gençleri, "İzmir Film Festivali" ile "Uluslararası Ankara Film Festivali". İzmir Güzel Sanatlar Şenliği kapsamında yeralan "İzmir Film Festivali"nin ödülü, "Altın Artemis". Başkentte, en iyi filmlere ve sanatçılara verilen ödül ise, "Altın Boğa". 1994'te "Altın Artemis"lerin de, "Altın Boğa"ların da altıncısı verildi sahiplerine.

Türk sinemasının dünyaya açılan penceresi olarak niteleyebileceğimiz, diğer bir şenlik, "Uluslararası İstanbul Film Festivali". Bu yıl, 13. kez düzenlendi. 13. "Altın Lale" verildi.

Türk sinemasının can damarı olan iki film şenliğinde sıra. Önemleri ve güncellikleri nedeniyle sona bıraktık onları.

Eylül ayının son günü sonuçlanan "Adana Altın Koza Film Festivali", eski tarihli bir festival. İlki 1969'da düzenlendi. İlk ödülünü de, "Kuyu" filmi ile Metin Erksan'a verdi. Ne yazık ki, 1972'de açıklanan jüri kararı sonradan değiştirildiği için festivale gölge düştü. Adana Belediyesince düzenlenen festival, 1973 'de kaldırıldı. 19 yıllık bir aradan sonra, 1992'de yeniden yaşama geçirilen Adana Altın Koza Film Festivali, 8. kez ödül dağıtımını yaptı. 30 Eylül 1994'de açıklanan sonuçlara göre, en iyi film ödülü, Yavuz Özkan'ın "Bir Sonbahar Hikayesi" filmine, en başarılı yönetmen ödülü de, "Mavi Sürgün" ile Erden Kıral'a verildi. En başarılı kadın oyuncu Zuhâl Olcay, erkek oyuncu ise, Mehmet Aslantuğ oldu.

Türk sinemasının en uzun ömürlü festivali dün akşam 31. ödülleri dağıtılan Antalya Altın Portakal Film Festivali.

İlk kez, 1964'de düzenlenen ve yönetmen Halit Refiğ ile, filmi "Gurbet Kuşları"nın ödüllendirildiği, Antalya Film Festivali, 1979 ve 1980 yıllarında iki kez kazaya uğramasına rağmen, günümüzde başarıyla ayakta .

Bu yıl, 1-5 Ekim 1994 tarihleri arasında düzenlenen festival, yönetmen Yavuz Özkan ile oyuncu Mehmet Aslantuğ'u ikinci kez sevindirdi. Yavuz Özkan, bu kez, "Yengeç Sepeti" filmiyle, en iyi film ve en başarılı yönetmen ödüllerini aldı. 2. film olarak da Orhan Oğuz'un "Manisa Tarzanı" ödüllendirildi. "Manisa Tarzanı" aynı zamanda senaryosuyla da ödül aldı. Genç yaşta yitirdiğimiz senarist Nuray Oğuz, bu ödüle layık bulundu.

Türk sinemasının sultanı Türkan Şoray, en başarılı kadın oyuncu seçilirken, erkeklerde ödül paylaşıldı. Yılların sanatçısı, Sadri Alışık ve genç sanatçı Mehmet Aslantuğ arasında. Dr. Avni Tolun Halk Jürisi ödülü, Tunca Yönder'in yönettiği "Bir Aşk Uğruna" filmine verildi. Türk Sinemasına, daha nice festivallerde yarışacak, daha nice başarılı filmler yaratabilmesi ve izleyicileriyle buluşabilmesi dileğiyle.